

deonowi przez Efraimitów byłyby uzasadnione, gdyby tylko jeden raz w Sdz 6, 34 n miało miejsce wezwanie pokoleń do walki. Między wymienionymi pokoleniami rzeczywiście brakuje Efraimitów. Jeżeli przyjmiemy, że chronologia wydarzeń miała miejsce zgodnie z przekazem Biblii, dziwi nas zarzut postawiony Gedeonowi przez przedstawicieli pokolenia Efraima, że nie wezwał ich także do pomocy przy zmaganiach z Madianitami. Bo przecież w drugim wezwaniu Gedeon wyraźnie posyła gońców do pokolenia Efraima, by i ono brało udział w pogoni za wrogiem (Sdz 7, 24). A może układ biblijny nie odpowiada kolejności wydarzeń? Może Sdz 8, 1 nn powinno być związane z pierwszym powołaniem pokoleń, w którym faktycznie pominięto pokolenia Efraima?

Wydaje się, że te wszystkie niezgodności można tłumaczyć różnymi tradycjami, jakie reprezentują powyższe opisy⁸. Późniejsi kompilatorzy, jak i redaktorzy przed i deuteronomistyczni nie zadali sobie trudu, by skrupulatnie dopasować i uzgodnić wszystkie różnice i nieścisłości. Interesowały ich bardziej dydaktyczne i teologiczne racje, jakimi kierowali się, niż dokładność poszczególnych przekazów i dodatków.

Częstochowa

Ks. ANTONI DŁUGOSZ

⁸ A. Długosz, *Struktura literacka opowiadania o Gedeonie* (Sdz 6—8), w: *Częstochowskie Studia Teologiczne*, t. III, 1976, 295—320.

O. Augustyn Jankowski OSB

PAPIESKA KOMISJA BIBLIJNA DAWNIEJ I DZIŚ

Starsze pokolenie kapłańskie pamięta z lat swoich studiów nad Pismem św. przytaczane na wykładach lub w podręcznikach orzeczenia Papieskiej Komisji Biblijnej. Zawsze były one doktrynalne i normatywne, nosząc formę lakonicznych odpowiedzi *affirmative* lub *negative* na z góry postawione pytania rozłączne: co godzi się utrzymywać lub nie w zakresie poglądów na sprawy egzegetyczne. Tymczasem ostatnie lata już nie przynoszą takich orzeczeń. Niemniej Komisja ta nie przestała pracować, co więcej czyni to chyba nawet intensywniej, ale zgoła inaczej. Co wpłynęło na tę zmianę i jak dziś pracuje Komisja? Chcąc odpowiedzieć na to pytanie, dobrze jest za-

czyć od krótkiego zarysu już 73-letnich dziejów tej instytucji, które ukażą jej ciekawą ewolucję a świadczą o żywotności Kościoła.

Komisję powołał do istnienia papież Leon XIII listem apostolskim *Vigilantiae* z dnia 30 X 1902¹. Nawiązał on przy tym do swojej sławnej encykliki *Providentissimus Deus*, wydanej 18 XI 1893. W liście *Vigilantiae* nowy urząd nosi nazwę Rady (*Consilium*) lub Komisji (*Commissio*). Dwie racje skłoniły Leona XIII do tego, by ją utworzyć: potrzeba traktowania doktryny biblijnej na poziomie, jakiego wymagają czasy, oraz zachowania jej od niebezpiecznych błędów i niedoważonych opinii. Zadania zaś szczegółowe Komisji ujął papież następująco: 1) bezzwłoczne przejmowanie wszelkich nowoczesnych zdobywcy uznanych przez nią za użyteczne i publikowanie ich, 2) czuwanie nad utrzymaniem zasad zdrowej i autentycznej interpretacji Słowa Bożego zgodnie z duchem Kościoła, zwłaszcza z „analogią wiary”. W takich ramach zalecona jest wolność badań. Komisja ma służyć Stolicy Apostolskiej dojrzałą oceną tego, co można uznać za obowiązujące w sumieniu katolików w zakresie poglądów na Pismo św. W skład Komisji w charakterze członków wchodziło kilku kardynałów z nominacji. Fachowcy zaś — uczeni — otrzymali wówczas nazwę konsultorów. Jeden z nich, później nazwany sekretarzem (pierwotnie: *ab actis*), miał obowiązek referowania postanowień Komisji papieżowi — do zatwierdzenia.

W niespełna dwa lata później następcą Leona XIII, św. Pius X, nowym listem apostolskim *Scripturae Sanctae* z dnia 23 II 1904 roku² rozszerza uprawnienia Komisji. Postanawia mianowicie, że zanim powstanie specjalna wyższa uczelnia dla studiów biblijnych — a nastąpiło to faktycznie po 5 latach, w dniu 7 V 1909 roku, gdy tenże papież erygował Papieski Instytut Biblijny — Komisja ma nadawać doktorom teologii stopnie licencjata (*prolyta*) i doktora nauk biblijnych. Napisaną tezę doktorską miało oceniać i doktoranta egzaminować 5 konsultorów teje Komisji.

Powagę Komisji podniósł nadto Pius X swoim Motu proprio *Praestantia Scripturae Sacrae*, wydanym dnia 18 XI 1907³. Stwierdza w nim: że wszyscy mają obowiązek w sumieniu poddać się orzeczeniom Papieskiej Komisji Biblijnej (*conscientiae obstringi officio*). Tę deklarację po latach utrwalił Kodeks Prawa Kanonicznego (kan. 1324). W ten sposób Komisja została ściślej związana z magisterium Kościoła. Znalazło to dodatkowy wyraz w zarządzeniu Piusa X, że organem obwieszczania orzeczeń PKB ma być organ oficjalny Stolicy Świętej — Acta Apostolicae Sedis (¶5 II 1909).

Jeszcze za pontyfikatu tego zasłużonego dla spraw biblijnych papieża ukazały się w dniu 19 VI 1911 normy szczegółowe w sprawie

¹ *Acta Sanctae Sedis* 35 (1902—03) 234—238; *Enchiridion Biblicum*⁴ 137—148.

² ASS 36 (1904—04) 530—532; EB⁴ 149—157.

³ ASS 40 (1907) 723—726; EB⁴ 268—273.

składania egzaminów przed Komisją. Ten sam papież, który założył Instytut Biblijny utrzymał w mocy uprawnienie Komisji do nadawania stopni naukowych w zakresie nauk biblijnych. Normy te miały przetrwać 64 lata, by ulec zmianie w związku z reformą Pawła VI. Zgodnie z impulsem nadanym przez Piusa X zaczynają się za jego pontyfikatu ukazywać odpowiedzi (*responsa*) Komisji. Pierwsza z nich nosi datę 13 II 1905 a dotyczy tzw. *citationes implicitae* w Piśmie św.⁴, ostatnia zaś, trzynasta z dnia 24 VI 1914 — autorstwa Listu do Hebrajczyków⁵.

Po linii zwiększania uprawnień Papieskiej Komisji Biblijnej poszedł dalej następca Piusa X papież Benedykt XV. Listem apostolskim *Cum Biblia Sacra* z dnia 15 VIII 1916 zarządził on, że zarówno Instytut Biblijny jak Komisja Rewizji Wulgaty są zobowiązane składać Komisji doroczne sprawozdania na piśmie ze swej działalności⁶. Po papieżu najwyższą instancją w sprawach związanych z Pismem św. staje się Komisja Biblijna. Wydaje ona za pontyfikatu tego papieża *responsum XIV* z dnia 13 VI 1915 o paruzji⁷ i deklarację z dnia 17 XI 1921 dopuszczającą podawanie wariantów lekcyjnych w wydaniach Wulgaty⁸.

Za Piusa XI wychodzi jeden dokument w sprawie Komisji: Motu proprio *Bibliorum scientiam* z dnia 27 IV 1924, które precyzuje sprawę stopni naukowych nadawanych przez Komisję lub Instytut Biblijny⁹. Sama zaś Komisja wydaje trzy responsa: dwa z nich korygują błędy interpretacji Ps 15, 10—11 oraz słów Mt 16, 26; Łk 9, 25¹⁰, trzecie potępia dzieło Fr. Schmidtke, *Die Einwanderung Israels in Kanaan*, wydane we Wrocławiu w roku 1933 jako niezgodne z zasadami hermeneutyki katolickiej¹¹.

Za pontyfikatu Piusa XII można zaobserwować jakby zakręt w działalności Komisji, wynikający z jej własnej refleksji nad swoim zadaniem: Mimo że sam papież w encyklice epokowej *Divino afflante Spiritu* z dnia 30 IX 1942 przypomniał fakt utworzenia Komisji przez Leona XIII¹², Komisja ze swej strony określiła nieco inaczej swoją tożsamość, niż to mogło wynikać z dokumentów wydanych za Piusa X. Mianowicie jej ówczesny sekretarz, znany biblista dominikański Jacques-Maria Vosté w liście do kard. Emmanuela Suhard, arcybiskupa paryskiego z dnia 16 I 1948¹³ w sprawie Pięcioksięgu i pierwszych 11 rozdziałów Księgi Rodzaju stwierdził, że

⁴ ASS 37 (1904—05) 666; EB⁴ 160.

⁵ *Acta Apostolicae Sedis* 6 (1914) 417n; EB⁴ 411—413.

⁶ AAS 8 (1916) 305—308; EB⁴ 417—432.

⁷ AAS 7 (1915) 357n; EB⁴ 414—416.

⁸ AAS 14 (1922) 27; EB⁴ 496.

⁹ AAS 16 (1924) 180—182; EB⁴ 505—512.

¹⁰ AAS 25 (1933) 344; EB⁴ 513—514.

¹¹ AAS 26 (1934) 130n; EB⁴ 515—519.

¹² AAS 35 (1943) 297—326; EB⁴ 538—569, o Komisji: 541.

¹³ AAS 40 (1948) 45—48; EB⁴ 577—581.

dotychczasowe wypowiedzi Papieskiej Komisji Biblijnej w tej sprawie „bynajmniej nie stoją na przeszkodzie dalszym prawdziwie naukowym badaniom tych zagadnień na podstawie osiągnięć ostatnich lat czterdziestu. Stąd też zachęca się uczestów katolickich do studiowania tych zagadnień bezstronnie (*sans parti pris*) w świetle zasad zdrowej krytyki i osiągnięć innych nauk, które są tymi sprawami zainteresowane”. Zaleca się przy tym „cierpliwość, która jest roztropnością i mądrością życia”¹⁴.

Pozostałe siedem dokumentów Papieskiej Komisji Biblijnej, które ukazały się za pontyfikatu Piusa XII — to odpowiedzi, zarządzenia i wyjaśnienia. Z nich dwa orzeczenia mają znaczenie doktrynalne, dowodząc jej czujności pełnej równowagi. Pierwsze to list do biskupów Italii z dnia 20 VII 1941 w sprawie anonimowej broszury do nich rozesłanej, a zwalczającej naukowe studia biblijne¹⁵. Drugie natomiast — to deklaracja zakazująca posługiwania się w seminariach dziełem B. B. Bonkamp, *Die Psalmen*, Freiburg (Br.) 1949, jako sprzecznym z zasadami hermeneutyki katolickiej¹⁶.

Za pontyfikatu Jana XXIII kardynałowie członkowie Komisji przyłączają się do *monitum* wydanego przez Św. Oficjum w dniu 20 VI 1961 w sprawie poglądów podważających właściwą i obiektywną prawdę zawartą w Piśmie św.

Po linii zwrotu, jaki się dokonał za Piusa XII, dalej pójdą wydarzenia pontyfikatu Pawła VI. Dążności Soboru Watykańskiego II znalazły wyraz również w fakcie zreformowania Papieskiej Komisji Biblijnej, jak i w jej działalności. Jeszcze podczas trwania Soboru, między sesjami, Komisja wydaje dnia 21 IV 1964 ważki dokument, który dalej rozwija to wszystko, co określono jako „zielone światła dla egzegezy” w encyklice *Divino afflante Spiritu*. Jest to instrukcja o historyczności Ewangelii *Sancta Mater Ecclesia*¹⁷. Przypominając obowiązek kontynuowania tradycji egzegetycznej Ojców i Doktorów Kościoła, Komisja zaleca egzegecie katolickiej stosowanie metody historycznej, dopuszczając w razie potrzeby stosowanie zdrowych elementów metody „Formgeschichte” z wyłączeniem założeń filozoficznych i teologicznych, które nie dadzą się pogodzić z doktryną katolicką, a są metodologicznie niesłuszne. Samą doktrynę katolicką w tej materii formuluje następnie Konstytucja *Dei Verbum* (KO 11—20).

Sam zaś papież Paweł VI w Motu proprio *Sedula cura* z dnia 27 VI 1971 przeorganizował Papieską Komisję Biblijną „na zasadzie praw nowych i bardziej stosownych”¹⁸. Temu dokumentowi, który normuje dzisiejszą działalność Komisji poświęćmy nieco więcej

¹⁴ Tamże, 581.

¹⁵ AAS 33 (1941) 465—472; EB⁴ 522—533.

¹⁶ AAS 45 (1953) 432; EB⁴ 621.

¹⁷ Nosi ona datę 21 IV 1964, a podpisana jest przez ówczesnego Sekretarza PKB o. B. N. Wambacq O. Praem. Tekst: AAS 56 (1964) 712—718.

¹⁸ AAS 63 (1971) 665—669.

uwagi, podając z jej 15 punktów tylko dotyczące zmian w ustroju prawnym i w sposobie funkcjonowania.

Komisja Biblijna zostaje odąd przyłączona do Św. Kongregacji Nauki Wiary (*pro Doctrina Fidei*) — jest to dawne, przeorganizowane obecnie Święte Oficjum. Kardynał Prefekt tej Kongregacji jest odąd Przewodniczącym Komisji. Aktualnie jest nim kard. Franjo Šeper, Słoweńiec, przedtem arcybiskup metropolita Zagrzebia. Skład Komisji odąd jest jednolity. Nie ma mianowicie podziału na członków, którymi byli dotąd tylko kardynałowie, i konsultorów, lecz sami fachowi bibliści są członkami w nieprzekraczalnej liczbie 20, mianowani przez papieża na okres 5 lat, z możliwością przedłużenia tego mandatu. Kandydatów na członków proponuje papieżowi Przewodniczący Komisji po przekonsultowaniu ich z krajowymi konferencjami biskupów. Spośród już mianowanych członków Komisji papież mianuje na wniosek Przewodniczącego jednego z nich Sekretarzem, który automatycznie wchodzi w skład Św. Kongregacji Nauki Wiary jako jej konsultor. Tak ukonstytuowana Komisja zbiera się na sesję zwyczajną przynajmniej raz w roku. Ta sesja nosi nazwę plenarnej. Niezależnie od tej sesji odbywają się konsultacje członków na piśmie. Komisja może wyłaniać z siebie podkomisję z prawem częstszej konsultacji. Nowością jest dopuszczenie do nich w razie potrzeby także akatolików. Tematy prac Komisji podają: sam papież, kardynał przewodniczący na wniosek Kongregacji Nauki Wiary, Synodu Biskupów lub Konferencji krajowych episkopatów. Podobnie sugerować tematy mogą członkowie Komisji, Uniwersytety i Towarzystwa Biblijne. Prace swoje publikuje Komisja pod własnym imieniem w ramach wydawnictw Kongregacji — za zgodą papieża. Wszystkie nowe normy w sprawach biblijnych mają być konsultowane z Komisją. Członkowie będą przestrzegali zasad tajemnicy urzędowej co do spraw omawianych przez Komisję, zanim wyniki prac nie będą opublikowane.

Zmiany powyższe podyktowane są nowym zadaniem Komisji: „nieść pomoc Urzędowi Nauczycielskiemu Kościoła w interpretowaniu Pisma św.”¹⁹. Niemniej przeorganizowanie Komisji nie oznacza zmiany tego zasadniczego celu, jaki jej wytknął papież Leon XIII. W trzy lata niespełna po *Motu proprio Sedula cura* przemówił po raz pierwszy do przeorganizowanej przez siebie Komisji papież Paweł VI w dniu 14 III 1974, i wtedy potwierdził cel podwójny: „skuteczne popieranie postępu studiów biblijnych w Kościele i utrzymanie interpretacji Pisma św. na linii niezawodnej, wiernej Słowu Bożemu, któremu podlegamy, i odpowiadającej wymogom ludzi, do których jest ono skierowane”²⁰.

¹⁹ Tamże, 666.

²⁰ AAS 66 (1974) 235—241.

W dalszym ciągu teje alokucji powraca papież do zachęty zawartej w Instrukcji *Sancta Mater Ecclesia* w sprawie stosowania metod kierunku *Tradition-Form-Redaktiongeschichte*. Stosowane z właściwymi zastrzeżeniami mogą one rzucić światło na to łożysko pierwotnego Kościoła, z którego zrodziły się pisma Nowego Testamentu. Zadanie egzegezy in medio Ecclesiae — to aktualizacja Pisma św. w żywym Kościele. Pod koniec wyjaśnił papież, że nowa systematyka prawna Komisji, jej związek z Kongregacją Nauki Wiary, ma sprzyjać pewnej interdyscyplinarności we wspólnej służbie dla Magisterium Kościoła. Rzucony mimochodem w tej alokucji temat stosunku Ewangelii do prastarych kultur miał się doczekać opracowania przez Komisję dopiero po pięciu latach już za pontyfikatu Ojca św. Jana Pawła II. Niemniej Komisja w nowym składzie jeszcze za Pawła VI wydaje dnia 7 XII 1974 roku nowe normy w sprawie składania egzaminów przed Komisją.²¹ Uzyskanie stopnia z zakresu nauk biblijnych przed Komisją nadal uchodzi za sprawę trudniejszą niż to samo na zasadzie studiów na Instytucie Biblijnym.

Ostatni rok pontyfikatu Pawła VI — 1978 — nie miał sesji plenarnej Komisji. Zwołał ją dopiero Ojciec św. Jan Paweł II i przemówił do jej członków w dniu 26 IV 1979²². Alokucji tej *L'Osservatore Romano*²³ nadało tytuł *Nauki biblijne a magisterium Kościoła*, podając w podtytule tezę jej naczelną w formie zdania: „Studia biblijne, najbardziej precyzyjne, najbardziej techniczne, nie są celem same w sobie, lecz służą do tego, by móc stawić czoło trudnym problemom dotyczącym wszczęcia zaczynu Ewangelii do nowych mentalności i kultur”. Istotnie, tematem prac Komisji w roku 1979 była tzw. akulturacja. Doniosłość sprawy scharakteryzował Papież w zdaniu: „Ustalić dokładnie stosunki zachodzące między przemianami kultury a stałą wartością (*la constante*) Objawienia jest właśnie zadaniem trudnym a wzniosłym studiów biblijnych, jak całego życia Kościoła”. Po przypomnieniu zasadniczej wierności Urzędowi Nauzczyielskiemu Kościoła jako wierności posłannictwu stwierdził Jan Paweł II: „Egzegeci są wśród pierwszych sług słowa Bożego. Jestem pewny, moi drodzy przyjaciele²⁴, że wasz przykład ukaże w sposób wybitny połączenie naukowej kompetencji, uznanej przez fachowców, z subtelnym wyczuciem duchowym, które każe widzieć w Piśmie św. słowo Boże powierzone swemu Kościołowi”. Na zakończenie tej audiencji Ojciec św. przywitał się z każdym członków Komisji, zamieniając z każdym kilka zdań.

²¹ AAS 67 (1975) 153—158.

²² AAS 71 (1979) 606—609.

²³ CXIX, 96 — 36.080.

²⁴ Zwrot „Drodzy przyjaciele” zachodzi parę razy w alokucji — dotąd niespotykany w alokucjach.

Sesja plenarna roku 1980 i następnego poświęcone są chrystologii. Wszystkie prace Komisji na temat akulturacji ukażą się drukiem jesienią 1980 roku.

Aktualny na pięciolecie od roku 1978, odnowiony przez Pawła VI skład Papieskiej Komisji Biblijnej, obejmuje: 4 Belgów (Bp A. Descamps Sekretarz Komisji, I. de la Potterie SJ, J. Dupont OSB, B. Wambacq Ord. Praem.), 4 Francuzów (J. D. Barthélemy OP, P. Benoit OP, H. Cazelles PSS, P. Grelot), 2 Włochów (C. Martini, ostatnio arcybiskup Mediolanu, A. Penna CRL), 2 Niemców zachodnich (A. Deissler, J. Gnilka), oraz po jednym z nast. państw: Chile (A. Moreno Casamitjana), Górna Volta (L. Naré), Hiszpania (J. Alonso Diaz SJ), Indie (M. Vellanickal), Irlandia (J. Greehy), Kanada (G. Couturier CSSp), Polska (A. Jankowski OSB), Stany Zjednoczone (J. Quinn). Jak widać, zakonników jest 11, biskupów i kapłanów diecezjalnych — 9. Nie trzeba chyba dodawać, że na obecny skład odnowiony Komisji nie miał wpływu sam tylko rozdzielnik według narodowości czy państw, lecz również sprawa reprezentowania wielkich szkół biblijnych: Papieskiego Instytutu Biblijnego i Jerozolimskiej Szkoły Dominikańskiej. I to warto dodać, że wybitni bibliści wchodzą również w skład posoborowej Komisji Teologicznej (np. R. Schnackenburg, H. Schürmann).

Tyle wolno było podać tutaj niżej podpisanemu, by nie naruszył obowiązującego go *secretum*.

Kraków - Tyniec

O. AUGUSTYN JANKOWSKI OSB

Ks. Jerzy Chmiel

BIBLIJNE PODSTAWY ADHORTACJI APOSTOLSKIEJ „CATECHESI TRADENDAE”

Adhortacja apostolska o katechizacji w naszych czasach *Catechesi tradendae*, podpisana przez papieża Jana Pawła II dnia 16 października 1979 r., w pierwszą rocznicę jego wyboru na Stolicę Piotrową, a ogłoszona dnia 25 tegoż miesiąca¹, jest owocem obrad IV Zgromadzenia Ogólnego Synodu Biskupów, które odbyło się w październiku 1977 r. „Na zakończenie Synodu — czytamy w adhortacji² —

¹ Tekst urzędowy w: AAS 71 (1979) 211—301. Zob. także *Insegnamenti di Giovanni Paolo II*, t. II, 2, 1979 (luglio-dicembre), Libreria Editrice Vaticana 1980, ss. 851—909.

² Cytuję tekst polski zatwierdzony przez 172 Konferencję Episkopatu Polski dnia 28 lutego 1980 r. w Warszawie. Użyty dalej będzie skrót Ct.